

صلى الله عليه وسلم

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد تهران مرکزی

دانشکده مدیریت- گروه مدیریت صنعتی

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A)

گرایش: "مالی"

عنوان:

امکان سنجی استقرار بودجه‌ریزی عملیاتی در بانک مهر اقتصاد

(شعب استان تهران و البرز)

استاد راهنما:

دکتر زاداله فتحی

پژوهشگر:

حسن آروم

زمستان ۱۳۹۳

تشکر و قدردانی:

به مصداق «من لم یشکر المخلوق
لم یشکر الخالق» بسی شایسته است از استاد
فرهیخته و فرزانه دکتر زاداله فتحی که با
گرامتی چون خورشید، سرزمین دل را
روشنی بخشیدند و گلشن سرای علم و دانش
را با راهنمایی‌های کارساز و سازنده بارور
ساختند؛ تقدیر و تشکر نمایم.

(ویزکیهم و یعلمهم الكتاب و الحکمه).

معلما مقامت ز عرش برتر باد، همیشه توسن
اندیشه‌ات مظفر باد

تقديم به:

پدرم که عالمانه به من آموخت تا چگونه در
عرصه زندگي، ايستادگي را تجربه نمايم و
به مادرم، دريائي بي کران فداکاري و عشق
که وجودم بر ايش همه رنج بوده و وجودش
بر ايم همه مهر

و به همسرم، اسطوره زندگيم پناه خستگيم
که مشوق و راهنماي من بوده است.

مطالب فصل اول

۲	زمینه و موضوع پژوهش
۳	۱-۱- مقدمه و بیان مسأله
۵	۲-۱- اهمیت و ضرورت پژوهش
۶	۳-۱- اهداف پژوهش
۷	۴-۱- فرضیه‌های پژوهش
۷	۵-۱- تعریف واژه‌ها و اصطلاحات تخصصی
۸	۶-۱- روش پژوهش
۸	۷-۱- قلمرو نظری پژوهش
۸	۸-۱- جامعه آماری
۸	۹-۱- روش گردآوری اطلاعات

فصل دوم

۱۰	مبانی نظری و پیشینه پژوهش
۱۰	۱-۲- مقدمه
۱۱	۲-۲- بودجه‌ریزی: مبانی نظری
۱۲	۱-۲-۲- تعاریف بودجه
۱۳	۲-۲-۲- مقاصد بودجه‌بندی
۱۴	۳-۲-۲- وظایف بودجه‌بندی
۱۵	۳-۲-۳- تکوین مفهوم و نقش بودجه
۱۶	۱-۳-۲- بودجه به عنوان ابزار کنترل
۱۶	۲-۳-۲- بودجه به عنوان ابزار بهبود مدیریت
۱۶	۳-۳-۲- بودجه به عنوان ابزار برنامه‌ریزی
۱۷	۴-۳-۲- بودجه به عنوان ابزار راهبردی
۱۷	۴-۲- مراحل بودجه‌ریزی
۱۸	۱-۴-۲- تهیه و تنظیم بودجه
۱۸	۲-۴-۲- تصویب بودجه (تصویب بودجه)
۲۰	۴-۴-۲- مراحل تفصیلی اجرای بودجه (مرحله انجام هزینه و تطبیق پرداخت)
۲۱	۴-۴-۲- نظارت و کنترل بودجه
۲۱	۱-۴-۴-۲- مراحل نظارت بر اجرای بودجه در ایران
۲۴	۵-۲- روش‌های بودجه‌ریزی
۲۴	۱-۵-۲- بودجه‌ریزی سنتی (متداول)
۲۴	۲-۵-۲- بودجه‌ریزی افزایشی (تفاضلی)
۲۴	۳-۵-۲- بودجه‌ریزی برنامه‌ای

- ۴-۵-۲. نظام طرح‌ریزی، برنامه‌ریزی و بودجه‌ریزی (ppbs) ۲۵
- ۵-۵-۲. بودجه‌ریزی بر مبنای صفر (zbb) ۲۵
- ۶-۵-۲. بودجه‌ریزی انعطاف‌پذیر یا سایه‌ای ۲۶
- ۷-۵-۲. بودجه‌ریزی a.b.x ۲۶
- ۸-۵-۲. بودجه‌ریزی بر مبنای هدف ۲۶
- ۹-۵-۲. بودجه‌ریزی عملیاتی ۲۷
- ۶-۲. انواع طبقه‌بندی بودجه دولتی ۲۷
- ۷-۲. بودجه‌ریزی عملیاتی ۲۷
- ۱-۷-۲. تعاریف بودجه‌ریزی عملیاتی ۲۸
- ۲-۷-۲. اهداف بودجه‌ریزی عملیاتی ۲۹
- ۳-۷-۲. مزایا و معایب بودجه‌ریزی عملیاتی ۲۹
- ۴-۷-۲. عناصر کلیدی در بودجه‌ریزی عملیاتی ۳۰
- ۵-۷-۲. روش‌های بودجه‌ریزی عملیاتی ۳۲
- ۲-۵-۷-۲. تنظیم بودجه‌ریزی عملیاتی طبق روش اندازه کار یا کارسنجی ۳۳
- ۳-۵-۷-۲. روش هزینه‌یابی بر مبنای فعالیت (ABC) ۳۴
- ۶-۷-۲. الزامات بودجه‌ریزی عملیاتی ۳۴
- ۷-۷-۲. فرایند بودجه‌ریزی عملیاتی ۳۵
- ۱۰-۷-۲. بودجه‌ریزی عملیاتی در لایحه پنجم ۳۷
- ۱۱-۷-۲. چالش‌های بودجه‌ریزی عملیاتی ۳۸
- ۱۲-۷-۲. عوامل مدیریتی موانع بودجه‌بندی ۳۸
- ۱-۱۲-۷-۲. عوامل محیطی ۳۹
- ۲-۱۲-۷-۲. عوامل فنی و فرآیندی ۴۱
- ۳-۱۲-۷-۲. عوامل انسانی ۴۴
- ۱۳-۷-۲. مدل مفهومی برای اجرای سیستم بودجه عملیاتی (مدل الماس) ۴۷
- ۱-۱۳-۷-۲. برنامه‌ریزی در نظام بودجه‌ریزی عملیاتی- عنصر اصلی اول مدل ۴۷
- ۲-۱۳-۷-۲. تحلیل هزینه‌ها و هزینه‌یابی محصول در نظام بودجه‌ریزی عملیاتی (عنصر اصلی دوم مدل) ۴۸
- ۴-۱۳-۷-۲. مدیریت تغییر نظام بودجه‌ریزی از شکل سنتی به عملیاتی- عنصر اول توانمندساز ۴۹
- ۵-۱۳-۷-۲. نظام پاسخگویی و انگیزشی در نظام بودجه‌ریزی عملیاتی (عنصر دوم و سوم توانمندساز مدل) ۵۰
- ۸-۲. بودجه‌ریزی عملیاتی در ایران ۵۰
- ۱-۸-۲. بودجه‌ریزی در ایران و مشکلات آن ۵۰
- ۹-۲. معایب و مزایای روش‌های بودجه‌ریزی ۵۲
- ۱۰-۲. پیشینه تحقیق ۵۲
- ۱-۱۰-۲. مقاله‌های منتشر شده ۵۳

۵۵	۲-۱۰-۲. پایان‌نامه‌های مرتبط با تحقیق.....
۵۷	۳-۱۰-۲. مطالعات انجام شده در قالب سمینارهای بین‌المللی بودجه‌ریزی عملیاتی.....
۶۰	۲-۱۰-۴-۱. تجربه کشور آمریکا در عملیاتی کردن بودجه.....
۶۳	۲-۱۰-۴-۲. کانادا.....
۶۴	۲-۱۰-۴-۳. انگلیس.....
۶۵	۲-۱۰-۴-۴. ایرلند.....
۶۶	۲-۱۰-۴-۵. هلند.....
۶۶	۲-۱۰-۴-۶. تجربه کشور اردن در عملیاتی کردن بودجه.....
۷۰	۲-۱۰-۵. پژوهش‌های انجام شده خارجی.....
۷۱	۲-۱۱. خلاصه فصل.....

فصل سوم

۷۲	روش پژوهش.....
۷۳	۳-۱. مقدمه.....
۷۳	۳-۲. طرح پژوهش.....
۷۳	۳-۳. جامعه، نمونه و روش نمونه‌گیری.....
۷۳	۳-۴. متغیرهای تحقیق.....
۷۳	۳-۴-۱. متغیرهای مستقل.....
۷۳	۳-۴-۲. متغیر وابسته.....
۷۴	۳-۵. ابزار اندازه‌گیری.....
۷۵	۳-۶. روایی و پایایی پرسشنامه‌ی استقرار بودجه‌ریزی عملیاتی.....
۷۵	۳-۷. روش اجرا و جمع‌آوری داده‌های پژوهش.....
۷۶	۳-۸. روش‌های تجزیه و تحلیل داده‌ها.....

فصل چهارم

۷۷	یافته‌های پژوهش.....
۷۷	۴-۱. مقدمه.....
۷۷	۴-۲. بخش اول: یافته‌های توصیفی.....
۷۸	۴-۲-۱. متغیرهای زمینه‌ای.....
۸۱	۴-۲-۲. متغیرهای اصلی.....
۸۲	۴-۳. بخش دوم: یافته‌های اصلی مربوط به فرضیه‌ها.....
۸۲	۴-۳-۱. آزمون نرمالیتی.....
۸۳	۴-۳-۲. بررسی فرضیه‌های تحقیق.....
۸۳	۴-۳-۲-۱. فرضیه اول.....
۸۴	۴-۳-۲-۱-۱. رتبه‌بندی مؤلفه‌های متغیر برنامه‌ریزی.....

۸۴ فرضیه دوم..... ۲-۲-۳-۴
۸۵ رتبه‌بندی مؤلفه‌های متغیر تحلیل هزینه‌های مالی..... ۱-۲-۳-۴
۸۶ فرضیه سوم..... ۳-۲-۳-۴
۸۶ رتبه‌بندی مؤلفه‌های متغیر مدیریت عملکرد..... ۱-۲-۳-۴
۸۷ فرضیه چهارم..... ۴-۲-۳-۴
۸۸ رتبه‌بندی مؤلفه‌های متغیر توانمندسازی..... ۱-۴-۲-۳-۴
۸۸ رتبه‌بندی شاخصهای مؤثر بر استقرار بودجه‌ریزی عملیاتی..... ۴-۲-۳-۴
۹۰ خلاصه فصل..... ۵-۴

فصل پنجم

۹۱ بحث و نتیجه‌گیری.....
۹۲ ۱-۵ مقدمه.....
۹۲ ۲-۵ رتبه‌بندی عوامل.....
۹۲ ۳-۵ نتایج مربوط به فرضیه‌ها.....
۹۲ ۱-۳-۵ نتیجه فرضیه اول.....
۹۳ ۲-۳-۵ نتیجه فرضیه دوم.....
۹۳ ۳-۳-۵ نتیجه فرضیه سوم.....
۹۴ ۴-۳-۵ نتیجه فرضیه چهارم.....
۹۴ ۴-۵ پیشنهادات حاصل از تحقیق.....
۹۵ ۵-۵ پیشنهادات برای تحقیق بعدی.....
۹۵ ۶-۵ خلاصه فصل.....

منابع و مأخذ

۱۰۱ منابع فارسی.....
۱۰۳ منابع انگلیسی.....

پیوستها و ضمائم

۱۰۰ Abstract.....
-----	---------------------

فهرست جداول

جدول ۱-۲	معایب و مزایای سیستم بودجه بندی عملیاتی و سنتی	۵۲
جدول ۱-۳	متغیرهای اصلی و مؤلفه‌های مربوط به هر متغیر	۷۴
جدول ۲-۳	نمایش ضرایب پایایی پرسشنامه‌ی استقرار بودجه‌ریزی عملیاتی	۷۵
جدول ۱-۴	بررسی توزیع متغیر تحصیلات	۷۹
جدول ۲-۴	تفکیک نمونه بر حسب متغیر نوع مدرک	۷۹
جدول ۳-۴	تفکیک نمونه بر حسب متغیر تجربه کاری	۸۰
جدول ۴-۴	یافته‌های توصیفی مربوط به متغیرهای پژوهش برای کل شرکت‌کنندگان	۸۱
جدول ۵-۴	بررسی نرمالیتی توزیع متغیرهای پژوهش	۸۳
جدول ۷-۴	آزمون فریدمن فرضیه اول	۸۴
جدول ۸-۴	رتبه‌بندی شاخص‌های فرضیه اول	۸۴
جدول ۹-۴	آزمون t فرضیه دوم	۸۵
جدول ۱۰-۴	آزمون فریدمن فرضیه دوم	۸۵
جدول ۱۱-۴	رتبه‌بندی شاخصهای فرضیه دوم	۸۵
جدول ۱۲-۴	آزمون t فرضیه سوم	۸۶
جدول ۱۳-۴	آزمون فریدمن فرضیه سوم	۸۶
جدول ۱۴-۴	رتبه‌بندی شاخصهای فرضیه سوم	۸۷
جدول ۱۵-۴	آزمون t فرضیه چهارم	۸۸
جدول ۱۶-۴	آزمون فریدمن فرضیه چهارم	۸۸
جدول ۱۷-۴	رتبه‌بندی شاخص‌های فرضیه چهارم	۸۸
جدول ۱۸-۴	آزمون فریدمن کلی متغیر بودجه‌ریزی عملیاتی	۸۹
جدول ۱۹-۴	رتبه‌بندی شاخصهای بودجه‌ریزی عملیاتی	۹۰

فهرست نمودارها

- نمودار ۱-۴. بررسی توزیع فراوانی متغیر تحصیلات ۷۹
- نمودار ۲-۴. بررسی توزیع فراوانی متغیر نوع مدرک تحصیلی ۸۰
- نمودار ۳-۴. بررسی توزیع فراوانی متغیر تجربه کاری ۸۱

فهرست شکلها

- شکل ۱-۲. چرخه برنامه‌ریزی و بودجه‌بندی سالانه (سعیدی، ۱۳۸۴، ص، ۴۱)..... ۱۵
- شکل ۲-۲. عناصر بودجه‌ریزی عملیاتی (عباسی، ۱۳۸۸، ص، ۲۳۹)..... ۳۲
- شکل ۳-۲. مدل الماس (حسن آبادی و نجار صراف، ۱۳۸۶)..... ۴۷

چکیده

هدف از پژوهش حاضر امکان‌سنجی استقرار بودجه‌ریزی عملیاتی در بانک مهر اقتصاد می‌باشد. در تحقیق حاضر که برگرفته از مدل الماس (حسن‌آبادی و نجارصراف، ۱۳۸۶) می‌باشد، متغیرهای برنامه‌ریزی، تحلیل هزینه‌ها، مدیریت عملکرد و توانمندسازی به عنوان متغیرهای مستقل و اجرای بودجه‌ریزی عملیاتی به عنوان متغیر وابسته مورد بررسی قرار گرفته است. در تحقیق حاضر تلاش شده است با طرح این مسئله که موانع و مشکلات موجود در استقرار بودجه‌ریزی عملیاتی کدامند، امکان‌سنجی بودجه‌ریزی عملیاتی در قالب فرضیه‌های تحقیق سنجیده شود. بودجه به عنوان بیان مالی عملیات دولت، مهمترین سند دولت است که دستگاه‌های اجرایی را در دستیابی به اهداف سند چشم‌انداز و برنامه‌های توسعه کشور و انجام اثربخش وظایف خود یاری می‌رساند. داده‌ها از طریق پرسشنامه که مشتمل بر ۲۸ سؤال شامل ۳ سؤال عمومی (شناسایی) و ۲۶ سؤال تخصصی (اصلی) که به صورت بی‌نام بوده و از لیکرت پنج گزینه‌ای استفاده شده، گردآوری گردیده است. در پژوهش حاضر به علت کوچک بودن جامعه آماری، از نمونه‌گیری خودداری شده و کل جامعه آماری که مشتمل بر ۷۳ نفر می‌باشد، مورد بررسی قرار گرفته است. سپس داده‌ها از طریق نرم‌افزار SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته‌اند.

واژگان کلیدی: امکان‌سنجی، بودجه‌ریزی عملیاتی، برنامه‌ریزی، تحلیل هزینه‌ها، مدیریت عملکرد، توانمندسازی.

فصل اول

زمینه و موضوع پژوهش

هدف این بخش از پژوهش، ارائه و توضیح در خصوص ساختار اولیه و چارچوب پژوهش می‌باشد. از این‌رو به ارائه خلاصه‌ای از ساختار اصلی تحقیق اقدام به معرفی تحقیق، بیان و تشریح موضوع، اهمیت و ضرورت پژوهش و نتایج احتمالی تحقیق، اهداف، سوالات و فرضیه‌های تحقیق، قلمرو زمانی و مکانی و موضوعی پرداخته می‌شود.

۱-۱- مقدمه و بیان مسأله

مهمترین اهداف دولت‌ها رسیدن به رشد اقتصادی و فراهم کردن خدمات عمومی و افزایش رفاه جامعه می‌باشد و تحقق این اهداف مستلزم انجام وظایف دولت‌ها در کنار وظایف مردم و همچنین برنامه‌ریزی برای تحقق اهداف است. دولت به‌وسیله بودجه سیاست‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی خود را اعمال می‌نماید. توسعه و رشد اقتصادی هر کشور در گرو بودجه‌ریزی و بودجه‌بندی صحیح و کارا برای آن کشور است. در دو دهه گذشته و سال‌های ابتدایی قرن ۲۱ اصلاحات سیاسی در نظام بودجه‌ریزی اغلب کشورها انجام شده است (پورزمانی و نادری، ۱۳۹۰).

بودجه‌ریزی در ایران به رغم حدود یک قرن پیشینه اجرایی با مسائل و مشکلات متعددی روبروست. پاره‌ای از این مشکلات ناشی از شرایط و احوال اقتصادی و اجتماعی کنونی است، اما برخی دیگر که دارای اهمیت بسیار بیشتری نیز هست، ریشه در ساختار اداری و مالی کشور دارد. مسائل و تنگناهای مزبور بر محتوای اطلاعاتی بودجه تأثیر گذاشته و باعث فقدان شفافیت در تصمیم‌های مالی و در نتیجه بروز آسیب‌هایی در انجام وظایف حوزه قانون‌گذاری شده است. حل مشکلات مزبور در گرو نگاه جامع بلندمدت به مسائل بودجه‌ریزی است. بودجه‌ریزی، تخصیص منابع است و ذاتاً نیازمند انتخاب و تعیین اولویت می‌باشد. سیاست‌های بودجه‌ای در مفهوم گسترده، محل نزاع مدعیان رقیب برای تصمیم‌گیری در این باره است که چه مقدار از منابع محدود سازمان، باید در میان تعداد زیادی از اهداف ضروری تقسیم شوند.

بودجه به عنوان بیان مالی عملیات دولت، مهمترین سندی است که دستگاه‌های اجرایی را در دستیابی به اهداف سند چشم‌انداز و برنامه‌های توسعه کشور و انجام اثربخش وظایف خود یاری می‌رساند. از این رو تلاش برای بهبود این سند مالی و بهره‌وری بودجه در اجرای فعالیت‌های دستگاه‌های اجرایی همواره مورد توجه و چالش بوده است. نظام بودجه‌ریزی عملیاتی با هدف نتیجه‌محوری این سند مالی، تلاش می‌کند با پیوند اعتبارات بودجه‌ای به نتایج اقدامات دولت به اهداف صرفه‌جویی، شفافیت، کارایی، و اثربخشی بودجه دست یابد. بودجه‌ریزی عملیاتی به اصلاح مدیریت‌بخش عمومی و افزایش اثربخشی این بخش می‌پردازد (حسن‌آبادی و نجارصراف، ۱۳۸۶، ص، ۱). بودجه هدف‌ها و راهبردها را به صورت عبارتهای مالی درآورده و راه اجرایی برنامه و کنترل پیشرفت آن‌ها را می‌نماید.

بودجه‌بندی «فرایند تخصیص منابع محدود به نیازهای نامحدود» می‌باشد. مجموع کوشش‌هایی که صرف تدوین بودجه و تخصیص منابع می‌شود به منظور «حداکثر استفاده» از منابعی است که معمولاً در حد کفایت نمی‌نمایند و به اصطلاح اقتصادی «کیمیاب» هستند. بنابراین در راه رسیدن به «اهداف مطلوب» ضرورت دارد به نحوی از هر یک از منابع محدود استفاده کرد که در تبدیل کل منابع به پول بتوان گفت با حداقل هزینه، حداکثر استفاده به عمل آمده است.

بودجه‌ریزی عملیاتی از دیرباز در زمره پیشنهادات اصلاحی در کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه بوده است و در ایران، دولت در قالب بند (ز) تبصره (۱) قوانین بودجه سال‌های ۱۳۸۱، ۱۳۸۲ و ۱۳۸۳ و ماده (۱۳۸) قانون برنامه چهارم ملزم به عملیاتی کردن بودجه شده است. با این وجود، تعریف و اجرای بودجه‌ریزی عملیاتی همچنان با ابهامات فراوانی همراه بوده است. این نوع بودجه‌ریزی، منابع را بر مبنای نیل به نتایج مشخص و قابل سنجش تخصیص می‌دهد (فیلدینگ اسمیت، ۱۹۹۹). این تعریف، پیام‌آور پیوندی منطقی و فنی میان شاخص‌های عملکرد و تخصیص منابع است و می‌تواند سطح نتایج را که با بهره‌گیری از منابع اضافی قابل دستیابی است بیان کند.

با توجه به مطالب عنوان شده و مشخص شدن اهمیت بودجه، باید دید چه زمینه‌ای لازم است تا نظام بودجه‌ریزی عملیاتی مستقر شود. با توجه به مدل الماس (حسن‌آبادی و نجارصراف، ۱۳۸۶) وجود ۳ عنصر اصلی و ۲ عنصر توانمندساز برای تحقق بخشیدن به نظام بودجه‌ریزی عملیاتی ضروری می‌باشد، که عناصر اصلی عبارتند از: برنامه‌ریزی، تحلیل هزینه‌ها و مدیریت عملکرد. و عناصر توانمندساز نیز عبارتند از: مدیریت تغییر، نظام انگیزش و پاسخگو.

سازمان‌ها نیز در بعدی کوچکتر نسبت به دولت‌ها به سه دلیل عمده به بودجه‌بندی نیازمندند (رضائی نژاد، ۱۳۷۵، ص، ۲۳۹).

- نشان دادن مفهوم مالی برنامه‌ها.
 - شناساندن منابع مورد نیاز اجرای برنامه‌ها.
 - بدست آوردن معیارهای سنجش، نظارت و کنترل نتیجه‌ها در مقایسه با برنامه‌ها.
- مؤسسه مالی و اعتباری مهر نیز مانند بسیاری از ادارات کشور در سال‌های اخیر نتوانسته به اهداف خود در زمینه ارائه خدمات به مشتریان دست یابد. این در حالی است که مبالغ قابل توجهی در بودجه در سال‌های اخیر در اختیار مؤسسه مالی و اعتباری مهر قرار گرفته است. اما با این همه اهداف اداره تحقق نیافته است.

بنابراین با توجه به عوامل ذکر شده، و در نظر گرفتن مؤسسه مالی و اعتباری مهر، در پژوهش حاضر محقق قصد دارد با در نظر گرفتن مدل الماس، عوامل تأثیرگذار بر استقرار بودجه‌ریزی عملیاتی را در قالب یک مدل و بیان فرضیات پژوهش مورد آزمون قرار دهد. این الگو در شکل ۱-۱ ارائه شده است.

بر این اساس مسأله اصلی که در این پژوهش مدنظر است، این است که الگوی مطرح شده تا چه اندازه از صحت و دقت لازم در مؤسسه مالی و اعتباری مهر اقتصاد برخوردار است؟

یک برنامه سالانه به همراه یک بودجه سالانه که رابطه میان میزان وجوه تخصیص یافته به هر برنامه با نتایج به دست آمده از اجرای آن برنامه را نشان می‌دهد. این بدان معنی است که با هر میزان مخارج انجام شده در هر برنامه می‌باید مجموعه معینی از اهداف تأمین شود که با اجرای این برنامه می‌توان هزینه‌های سازمان‌ها را کاملاً مورد کنترل قرار داد (خادمی، ۱۳۹۱).

اندیشه‌ای که در ورای بودجه‌ریزی عملیاتی قرار دارد این است که اگر سیاستگذاران، تصمیمات مالی را به گونه‌ای عینی و بر مبنای کارایی و اثر بخش استوار سازند، آنگاه هم آن‌ها و مردم می‌توانند درباره عملکرد دولت قضاوت روشن‌تری داشته باشند. در واقع بودجه‌ریزی عملیاتی، با مرتبط ساختن تصمیمات بودجه‌ای و عملکرد دولت، پاسخگویی دولت در مقابل قانونگذاران و مردم را تقویت می‌کند (پناهی، ۱۳۸۴، ۱). امروزه با گسترش فرهنگ پاسخگویی، مسئولان (در مقام پاسخگو) و شهروندان (در مقام پاسخ‌خواه) خواستار اطلاعات بیشتری همچون نتایج یا پرونده‌ها، اثر بخشی، کارایی و قیمت تمام شده فعالیت‌های مندرج در بودجه دولت می‌باشند (باباجانی، ۱۳۸۸).

بعلاوه شالوده نظام حسابداری در بخش دولتی و غیردولتی بر مفهوم مسئولیت پاسخگویی قرار دارد بر اساس این مفهوم، دولت‌ها باید در برابر شهروندان پاسخگو باشند و بتوانند فرایند جمع آوری منابع مالی و نحوه مصرف این منابع را به گونه‌ای مناسب توجیه کنند (امیر اصلانی، ۱۳۷۹، ۵۴).

بنابراین بودجه به عنوان بیان مالی عملیات دولت، مهمترین سندی است که دستگاه‌های اجرایی را در دستیابی به اهداف سند چشم‌انداز و برنامه‌های توسعه کشور و انجام اثربخش وظایف خود یاری می‌رساند. از این رو تلاش برای بهبود این سند مالی و بهر موری بودجه در اجرای فعالیت‌های دستگاه‌های اجرایی همواره مورد توجه و چالش بوده است. نظام بودجه‌ریزی عملیاتی با هدف نتیجه‌محوری این سند مالی تلاش می‌کند با پیوند اعتبارات بودجه‌ای به نتایج اقدامات دولت به اهداف صرفه‌جویی، شفافیت، کارایی، و اثربخشی بودجه و به اصلاح مدیریت بخش عمومی و افزایش اثربخشی این بخش نیز دست یابد (حسن آبادی و نجار صراف، ۱۳۸۶، ۱).

با توجه به مدل الماس و در نظر گرفتن شرایط بانک مهراققتصاد به نظر می‌رسد بررسی متغیرهای پیش‌بین بودجه‌ریزی عملیاتی امری محتمل و لازم است.

به طور کلی ابعاد اهمیت پژوهش حاضر را می‌توان این گونه بیان داشت:

اهمیت نظری: از بعد نظری طراحی و آزمون الگوی فوق می‌تواند یکی از پژوهش‌های انجام شده در تعیین متغیرهای تأثیرگذار بر بودجه‌ریزی عملیاتی محسوب گشته و به عنوان ابزاری برای پژوهش‌های آتی تلقی گردد.

اهمیت کاربردی: از بعد کاربردی پژوهش مزبور می‌تواند باعث شود که بانک مهراققتصاد در استفاده و تخصیص بهینه بودجه برای گذر از بحران‌های اقتصادی فراگیر در زمینه اقتصاد جهانی، بهتر و کارا تر اقدام کند.

۱-۳- اهداف پژوهش

هدف کلی در پژوهش حاضر، طراحی و آزمون تأثیر متغیرهای پیش‌بین برنامه‌ریزی، تحلیل هزینه‌ها، مدیریت عملکرد و توانمندسازی بر متغیر وابسته بودجه‌ریزی عملیاتی در بانک مهر اقتصاد می‌باشد. این هدف کلی بر مبنای خرده اهداف زیر می‌باشد:

- الف- شناسایی موانع موجود در اجرای بودجه‌ریزی عملیاتی در بانک مهر اقتصاد.
- ب- اولویت‌بندی عوامل شناسایی شده در اجرای بودجه‌ریزی عملیاتی در بانک مهر اقتصاد.
- ج- ارائه راهکارهای عملی برای اجرای بودجه‌ریزی عملیاتی در بانک مهر اقتصاد.

۱-۴- فرضیه‌های پژوهش

- ۱- میان برنامه‌ریزی و استقرار بودجه‌ریزی عملیاتی در بانک مهر اقتصاد رابطه معناداری وجود دارد.
- ۲- میان تحلیل هزینه‌های مالی و استقرار بودجه‌ریزی عملیاتی در بانک مهر اقتصاد رابطه معناداری وجود دارد.
- ۳- میان مدیریت عملکرد و استقرار بودجه‌ریزی عملیاتی در بانک مهر اقتصاد رابطه معناداری وجود دارد.
- ۴- میان توانمندسازی و استقرار بودجه‌ریزی عملیاتی در بانک مهر اقتصاد رابطه معناداری وجود دارد.

۱-۵- تعریف واژه‌ها و اصطلاحات تخصصی

- ۱- بودجه‌ریزی عملیاتی: عبارت است از برنامه سالانه به همراه بودجه سالانه که رابطه میان میزان وجوه تخصیص یافته به هر برنامه با نتایج بدست آمده از اجرای آن برنامه را نشان می‌دهد. به عبارت دیگر آن نوع بودجه‌ریزی که به گونه‌ای نظام‌مند شاخص‌های عملکرد را در فرایند تخصیص منابع عمومی کمیاب مورد استفاده قرار می‌دهد (پناهی، ۱۳۸۴).
- ۲- برنامه‌ریزی: تعیین و تدوین اهداف آینده سازمان- وجود هماهنگی لازم بین واحدهای مختلف سازمان- تجزیه و تحلیل شرایط محیطی سازمان- شناسایی نقاط قوت و ضعف داخلی سازمان- تشریح راهکارهای دستیابی به اهداف- کنترل فرایند پیشرفت کار - اولویت‌بندی هدف‌ها و نیازها با توجه به منابع و امکانات موجود- حداقل‌سازی ظرفیت مازاد و بلا استفاده منابع سازمان- ترکیب بهینه منابع سازمان جهت دستیابی به حداکثر منافع- برقراری ارتباط مستقیم بین اهداف بلندمدت و بودجه سالانه.
- ۳- تجزیه و تحلیل هزینه‌ها (ABC): شناسایی و احصای فعالیت‌ها و خدمات دستگاه‌های اجرایی- شناسایی و حذف هزینه‌های فاقد ارزش افزوده- وجود ارتباط شفاف بین فعالیت‌های لازم جهت ارائه خدمات و میزان استفاده از منابع- تعریف روشن محرک‌های هزینه - شناسایی و طبقه‌بندی هزینه‌های دستگاه بر اساس سیستم حسابداری تعهدی- تعیین قیمت تمام شده فعالیت‌ها و خدمات- تعیین مبنای مناسب برای تسهیم هزینه‌های غیرمستقیم- سرشکن نمودن هزینه‌های غیرمستقیم بر روی فعالیت‌ها و خدمات- تهیه و تنظیم بودجه سالانه بر اساس قیمت تمام شده- تجزیه و تحلیل حساسیت هزینه‌ها.
- ۴- مدیریت عملکرد: پیاده‌سازی سیستم حسابداری تعهدی به جای حسابداری نقدی- تغییر رویکرد از تمرکز بر داده‌ها به ستانده‌ها- ایجاد ارتباط مشخص بین عملکرد و پاداش کارکنان-

ارزیابی عملکرد بر مبنای اهداف تعیین شده- کیفیت خدمات ارائه شده- رضایت ابراز شده از سوی مشتریان در خصوص خدمات ارائه شده- استفاده بهینه از امکانات و منابع در جهت دستیابی به هدفها- وجود سیستم اطلاعات مدیریت مناسب- تدوین استانداردهای عملکرد- برقراری ارتباط بین عملکرد و منابع.

۵- امکان سنجی عملیاتی: در این بعد از امکان سنجی، قابلیت اجرای پروژه از نظر سازمانی و انسانی مورد بررسی قرار می‌گیرد (رهنورد، ۱۳۸۳، ص، ۲۷).

۱-۶- روش پژوهش

هدف از انتخاب روش تحقیق آن است که پژوهشگر تحقیق نماید چه شیوه و روشی را انتخاب کند تا او را هرچه دقیق‌تر، آسان‌تر و سریع‌تر به پاسخ پرسش‌های تحقیق مورد نظر برساند. این تحقیق از نظر هدف، یک تحقیق کاربردی است و هدف آن توسعه دانش کاربردی امکان‌سنجی بودجه‌ریزی عملیاتی در بانک مهر اقتصاد است. همچنین توصیفی - پیمایشی است زیرا به توصیف شرایط موجود و پیامدهای مورد بررسی می‌پردازد.

۱-۷- قلمرو نظری پژوهش

چارچوب موضوعی تحقیق: بودجه‌ریزی عملیاتی در بانک مهر اقتصاد می‌باشد.

چارچوب زمانی تحقیق: پرسشنامه‌های مربوط به این تحقیق از آبان ماه سال ۱۳۹۳ توزیع و جمع‌آوری شد و قلمرو زمانی این تحقیق سال ۱۳۹۳ می‌باشد.

چارچوب مکانی تحقیق: این تحقیق مربوط به بانک مهر اقتصاد می‌باشد.

۱-۸- جامعه آماری

جامعه عبارت است از همه اعضای واقعی یا فرضی که علاقه‌مند هستیم یافته‌های پژوهش را به آن‌ها تعمیم دهیم (دلاور، ۱۳۷۴، ص، ۱۱۲). یا به عبارت دیگر جامعه عبارت است از گروهی از افراد، اشیاء یا حوادث که حداقل دارای یک صفت یا ویژگی مشترک هستند (دلاور، ۱۳۸۰، ص، ۴)، در واقع جامعه آماری همان جامعه اصلی است که از آن نمونه یا نما یا معرف بدست می‌آید (ساروخانی، ۱۳۷۲، ص، ۱۵۸).

در تحقیق حاضر جامعه آماری مورد نظر دست‌اندر کاران بودجه‌ریزی در بانک مهر اقتصاد می‌باشند که عبارتند از: کارشناسان خبره بودجه‌ای و مالی، مدیران و رؤسای دخیل در بودجه‌ریزی. جامعه آماری مورد مطالعه ۷۳ نفر می‌باشد، بنابراین از نمونه‌گیری خودداری کرده و کل جامعه آماری مورد بررسی قرار گرفته است.

۱-۹- روش گردآوری اطلاعات

مهمترین روش‌های گردآوری داده‌ها در این تحقیق به شرح زیر است:

الف - مطالعات کتابخانه‌ای

نظرات و مطالب ارائه شده توسط دانشمندان و صاحب‌نظران در مقاله‌ها و کتاب‌های مختلف مورد مطالعه قرار گرفته و قوانین و مقررات موجود در این راستا مورد بررسی پژوهشگر قرار گرفته است.

ب - پرسشنامه

به منظور جمع‌آوری داده‌ها و اطلاعات برای تجزیه و تحلیل، از پرسشنامه استفاده شده است. پرسشنامه این تحقیق شامل ۲۹ سؤال که شامل ۳ سؤال عمومی (شناسایی) و ۲۶ سؤال تخصصی (اصلی) می‌باشد که به صورت بی‌نام بوده است. سؤالات شناسایی مربوط به اطلاعاتی شامل میزان تحصیلات که بازه از دیپلم تا دکترا را شامل می‌شود است. نوع مدرک تحصیلی که شامل مدیریت، حسابداری، اقتصاد و سایر است و همچنین میزان سابقه کاری است که مقیاس‌ها ترتیبی و شکل پاسخ‌ها چند جوابه است.